

ЯПОНСЬКІ СТРАШНІ ІСТОРІЇ

В епоху Едо, коли Японія добровільно відмежувалася від решти світу, вирішивши, що він нічого не може їй запропонувати, літніми вечорами японці грали у «Сто страшних історій». Коли спека спадала і нарешті можна було нормально дихати, люди — чи в селянських хатах, чи в купецьких будинках або замках — збиралися в темній кімнаті. За вікном було чути, як кумкають жаби і дзижчать цикади.

Гравці сідали на матах *татамі* довкола низенького столика, на якому горіли сто свічок. По черзі розповідали про потойбічних месників, про скалічених духів, про будинки з привидами, про гірських страховиськ, що викрадали жінок, про снігових жінок, які спокушали чоловіків і вбивали їх крижаним диханням. Про упирів, що терзають тіла живих, про захисні закляття, які малюють на тілі, про відрізані вуха. Про голови, відокремлені від тіла, що літають ночами, шукаючи людської крові, щоб утамувати голод.

Коли наступний гравець завершував свою історію, він гасив одну свічку. У кімнаті ставало все більше місця для духів.

Люди вірили, що коли згасне остання свічка, духи з'являться в кімнаті.

СМІТТЯ

У 2012 році до берегів Аляски почало впливати сміття. У горах предметів, що перемішалися одні з одними: пінопласт, каністри, рибальські сіті й поламані балки, — відпочивальники знаходили речі, що походили з іншої реальності.

Пластмасовий сандалик.

Порцелянова тарілка.

Захисний шолом.

Запальничка.

Дерев'яна фігурка воїна.

Флакони шампуню.

Баскетбольний м'яч, підписаний блакитним фломастером.

Дитячий черевичок із зав'язаними шнурками.

Підстругані олівці.

У морозний лютневий день Дейвід Бекстер підняв із піску жовту вивіску з чорним китайським ієрогліфом 慶.

Вирішив знайти її власника.

У газетах писали, як п'ятнадцять місяців по тому в місті Мінамісанріку, за чотириста тридцять кілометрів на північ від Токіо, пані Сакіко Міура взяла кредит у банку і відкрила новий ресторан. Перший ресторан знищило цунамі. Воно зруйнувало і дім пані Міури, і приморські райони міста. Про те, що вивіску з назвою її ресторану знайшли на Алясці, пані Міура довідалася з телепередачі, у якій виступив Дейвід Бекстер.

Ієрогліф 慶, «Кей», намальований на вивісці, — це перший із двох *кандзі* імені її чоловіка Кейго. Він помер понад тридцять років тому. Дружина залишилася сама із чотирма дітьми. Працювала в місцевих кафешках. У сорок із гаком років заочно отримала атестат зрілості. У п'ятдесят відкрила власний ресторан, «Кеймеймару», в якому подавала лише делікатеси з місцевого ринку: морепродукти, лососеву ікру й рибу.

Відбудований ресторан пані Міури — це єдина будівля, розташована в колишньому житловому районі Мінамісанріку. Тут зустрічаються колишні сусіди, розкидані тепер у тимчасових поселеннях. Під стіною на столі з квітами лежить жовта вивіска. Біля неї — фото Дейвіда Бекстера.

Дейвід Бекстер розшукав іще сімох людей, чії речі знайшов на пляжі. Інші предмети ще чекають на своїх господарів. Їх знімки можна побачити на сайті Tsunami Return.

Нещодавно Дейвід із родиною відвідали ресторан пані Міури.

МІСТО, ЯКОГО НЕМАЄ

Бурій розмоклий ґрунт, болото, що його розмісили колеса вантажівок. Паркани, підйомні крани, екскаватори. Гігантські конвеєрні стрічки — жолоби, встановлені на п'ятиметрових опорах, у яких на узбережжя подають землю з гір, що височіють за кілометр звідси. Велетенський будівельний майданчик.

Колись тут було місто.

Рікудзентаката.

Ряди двоповерхових будинків із садками, у яких напровесні розквітали сливи, влітку — гортензії, восени багряніло листя кленів (дрібне й невеличке, не таке, як наше), а взимку з-під снігових кучугур визирали соснові голки.

Було. Немає.

Головна торгова вулиця з білими аркадами, які від дощу й сонця заслоняє дах. Її називали *shatto dōri*, від *shutt* — закрита й *dōri* — вулиця. Молодь повиїжджала до більших міст. Старі люди вже не мали на це сили. Зачинялося все більше крамниць. Павільйони під білими аркадами спорожніли.

Було. Немає.

Порт, де на причалі стояли невеликі катери. Рікудзентаката жила завдяки морю. Тунець, морський лящ, масляна,

серіола, водорості, морські гребінці та їжаки. А які тут устриці! М'ясисті, з виразним смаком.

Було. Немає.

Початкова школа, гімназія, мерія, ліцей, аптеки, лікарня, приватна стоматологія, бейсбольний стадіон, торговельний центр, ресторани, бензозаправка, квітова крамничка, залізничні колії, вокзал, заводик sake, кондитерська, фабрика матів *tatami*, вугільна компанія, декілька обробних комбінатів, дитячий майданчик, дитячий садок.

Було. Немає.

Галявини на пагорбах, оточені кизилом і азаліями. Влітку все місто дивилося тут на феєрверки.

Було. Немає.

Хвіртки, парапети, сади, стіни, дахи, вулиці, вікна, вітрини крамниць, опущені жалюзі, зупинки біля доріг, тротуари, дерева.

Було. Немає.

Місто, у якому жило двадцять чотири тисячі мешканців.

Було. Немає.

А ще ліс. Сімдесят тисяч сосен, що росли на піщаному березі. Пахощі хвої, змішані з морським бризом. Люди приїздили сюди тільки задля цього. Прогулятися між дерев.

Було. Немає.

Уціліла тільки одна сосна. Вона простояла ще рік після цунамі, але її коріння загинуло — у ґрунті стало надто багато солі. Фахівці встановили у мертвий стовбур сталеву конструкцію. Її висота — двадцять сім метрів. Додали штучні

гілки, хвою зі штучної живиці. Сосна скидається на живу. Стоятиме. Прегарне дерево. Символ міста Рікудзентаката, що ніколи не здасться.

Я завжди тут гублюся. Із GPS'а тут жодної користі. Нових доріг на карті немає. Зате на ній є бензозаправки й продуктові крамниці, яких уже не існує. Їду трасою від моря до гір. Саме тут пройшло цунамі, десять кілометрів углиб суходолу. На узбіччях, куди не дістала хвиля, досі стоять будинки. На вершині пагорба й на протилежному його боці виросло тимчасове місто. Будинки мерії з металевих конструкцій і модульні ресторани. Модульні житлові масиви. Жодних особливих прикмет.

На узбережжі робота кипить. Щоб почати будувати тут нове місто, берег треба підняти на декілька метрів. Довгі конвеєри подають землю із гірських схилів. Неподалік від моря буде відкрито крамниці, аптеки, стоматологічні клініки, овочеві та квіткові кіоски. А прямо біля води збудують дві захисні стіни. Перша — три з половиною метри заввишки, друга — дванадцять із половиною. На її вершині буде місце пам'яті, що виходитиме на океан. Навколо посадять сімдесят тисяч сосен. За п'ятдесят років тут знову ростиме ліс.

Зараз на величезному будівельному майданчику стоїть один будинок. Другий прямо біля моря. Шість поверхів, балкони розділено перегородками. На шостому поверсі скляні двері зачинено. На одному з балконів досі сушиться прання, що висить на пластмасовій сушарці з численними

прищепками. Від п'ятого поверху донизу — хаос. Вибиті шибки, запліснявілі матраци, гілки дерев позастрягали в рамах. Унизу — перевернута пральна машина й застрягла у вікні сосна, з корінням вирвана із землі.

Сходовий майданчик перегородив телеграфний стовп. Він лежить упоперек, і, щоби піднятися вище, треба нагнуватися. Із пошкодженої стелі звисають кабелі. У помешканнях на підлозі валяються побиті тарілки, у стінах стирчать ножі.

А на найвищому поверсі на столах стоять горнятка, у шафах лежить випрасуваний одяг, ліжка охайно застелено.

Перша хвиля була найсильнішою. Вона з ревом відштовхнулася від гір, що оточують рівнину, на якій стояла Рікудзентаката. Хвиля, що йде з моря, не така страшна. На її поверхні можна втриматися. Але коли вона повертається, має таку силу, що засмоктує все. У ній усе вирує.

Друга хвиля була найвища. То вона змивала людей із дахів. Дехто заліз на димар і вижив. Сто двадцять шість осіб, які працювали в мерії, стояли на даху по кісточки у воді. Ще два метри — і їх також змило би море.

Хвиль було десять, а може, п'ятнадцять. Хто їх там рахував. Люди казали, що вдалині вода вигиналася так, що часом було видно дно моря. Першого разу йшла тільки вода — вона пінилася, була брудна й сіра. А кожна нова хвиля вже несла безліч авт, уламків будинків, телевізорів, столів, стільців, плит, поштових скриньок, ванн, ліхтарів, побитих порцелянових горняток, м'яких крісел, чайників, щіток для волосся і альбомів із безліччю фотографій.

Стіна води з того, що тільки-но було містом.
Разом із трупами риб, собак і людей.

Океан подарував Рікудзентакати спокій о п'ятій ранку. Ті, що не встигли втекти в гори і кого не змило водою, всю ніч просиділи на дахах. Кажали, що в житті не бачили стільки зірок.

А коли зійшло сонце, побачили перед собою руїни, всі в слизі.

Не було хвірток, парпетів, стін, дахів, вулиць, вікон, вітрин крамниць, опущених жалюзі, зупинок біля доріг, хідників і дерев. Лише небо. Насичене, блакитне.

Кажали, що гарне.

Із двадцяти чотирьох тисяч мешканців Рікудзентакати загинули тисяча сімсот осіб.

Цунамі змінило щось, що здається незмінним: вигляд узбережжя. Окремі частини, на яких колись було розташовано бензозаправки й овочеві кіоски, змила вода. Сьогодні місто закінчується раніше.

Хвилі поламали дерева, що відгороджували села від моря. Тепер мешканцям, навіть тим, що не живуть близько до моря, докучає пронизливий вітер. Він холодний і пробирає аж до кісток. Пахне океаном.

Вода змила з кам'яних пляжів круглу гальку. Люди добре пам'ятають, як торохтіло каміння, що його здіймала хвиля. Високі різкі звуки. Після цунамі камені вже тільки важко гримлять.

Скелі тепер мають уже зовсім інший вигляд, каміння на пляжі по-новому звучить під ногами, дерева не захищають від вітру. Краєвид змінився: замість лінії лісу тепер лінія моря. Нічого в цьому тихому північному світі тепер не таке, як було колись.

Тільки цикади звучать, як раніше. Здається, у їхній музиці чути голоси померлих.

ПРО ТЕ, ЩО ХОВАЄТЬСЯ ПІД ВОДОЮ

Раз на тиждень, у вихідні, Масаакі Наріта пакує в чорну сумку рукавиці, скафандр, маску й ласті. Дорога до океану займає у нього пів години. Він переїжджає міст, звертає ліворуч на односмугову дорогу. Минає будинки з похилими сірими дахами, пошту, що не працює, супермаркет, порожній відділок поліції, рибний ринок, облаштований у бляшаних, з'єднаних між собою контейнерах. За містом дорога тягнеться вздовж берега, посередині тільки залізнична колія, якою одинадцять разів на день їде маленький поїзд з Ісіномакі до Онагави. Ліворуч — зарослі травою пагорби, праворуч — затока. На воді гойдаються рибальські човни. На обрії бовваніє зелений півострів Осіка.

Масаакі їде в тиші. Він не любить, коли його щось відволікає.

Йому п'ятдесят вісім років. У нього є дружина, великий новий дім із невеличким садком, пудель із бантиком на вушці й рибопереробний комбінат, на якому працюють п'ятдесят осіб. Займатися підводним плаванням Масаакі почав два роки тому, наприкінці 2013-го. Спочатку тіло його не слухалося. Він

видихав забагато повітря, опускався занадто низько, чіплявся ластами за дно, здіймаючи хмари піску, від чого й так погана видимість ставала ще гіршою. Але побувавши під водою понад сто разів, він уже вмів повністю контролювати тіло.

Масаакі паркується біля двоповерхового будинку неподалік від головної траси, що сполучає два міста. Це дайвінговий центр. Сьогодні прийшло восьмеро людей, вони розділяться на дві групи. Масаакі не сідає на канапі, не п'є чаю. Він стоїть збоку, спершись на стіну. Слухає інструктаж. Одна група попливе з півострова Осіка, нещодавно там бачили морських коників і невеличких рибок із гривкою на лобі, що прикидаються кораловими поліпами. Друга вирушає із причалу Такеноура. Шукатимуть восьминогів, мікроскопічних каракатиць і строкатих риб, що мають форму коробки. Масаакі чекає свого *buddy* — Ясуо. Вони завжди пірнають разом. Вони знайомі вже п'ять років, від березня 2011-го. Хоча зустрічались і раніше. Нещодавно довідалися, що вчилися в одній початковій школі, тільки в різних класах.

Чоловіки однакові на зріст. У Масаакі видовжене обличчя і тонкі губи. На лоб спадає чорна гривка. Ясуо широкий у плечах, він працював у Силах самооборони Японії, лише нещодавно вийшов на пенсію і став водієм автобуса. Він возить працівників на роботу на атомну електростанцію в Онагаві. Волосся зачісує на правий бік, над лобом має сиве пасмо. Широке обличчя, товсті брови, важкі повіки.

Саме Ясуо запропонував Масаакі пройти курси дайвінгу. Якщо один не може, другий спускається під воду сам.